

Слосаренко В.Є.

ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ РЕГІОНУ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

У статті зроблено спробу з'ясувати вплив громадських організацій на розв'язання соціальних проблем Закарпаття через базові ринкові інститути та розкрити гальмівні чинники, що впливають на їх рішення, та їх взаємодії по осі держава-бізнес-«третій сектор».

Ключові слова: громадянське суспільство, некомерційні організації, інститути, самоорганізація, регіон.

ВСТУП

Реалії сьогодення інерція і корумпована бюрократія, гальмують намічений процес перетворень. Протиріччя між намірами державного політичного керівництва й інтересами бюрократичних груп, сформованих за регіональним і галузево-корпоративним принципами, набувають дедалі конфліктнішого характеру. Ці протиріччя створили сприятливий ґрунт для зміцнення ідеологічних позицій політичних партій і рухів в бік замовчування та відкладання у «довгий ящик» соціальних питань, що потребують нагального вирішення. З огляду на ситуацію, що створилась в українському суспільстві, потреба зміцнення основ української державності й демократичних механізмів в управлінні суспільством набула критичного значення не лише з огляду на продовження курсу перетворень, а й для забезпечення національної безпеки. Одним із основних напрямів політики української влади, на сьогодні є розвиток і залучення громадянського суспільства до процесу вироблення та реалізації державного курсу, адже успіх реформ неможливий без громадської консолідації та широкої суспільної підтримки. Шлях до цього пролягає через подальше зростання відкритості публічної політики й державного управління для безпосередньої участі в них громадян і громадських об'єднань[5].

Тому громадські інституції всіх спрямувань підпадають під пильну увагу науковців. Відтак актуальність дослідження впливу громадських інституцій на розвиток соціально-економічної сфери і розв'язання соціальних проблем є незаперечним і таким що вписується в контекст державної політики та вирішення нагальних проблем українського суспільства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На нашу думку загальноосвітні та національні тенденції розвитку суспільства та економічної [©]сфери свідчать про необхідність та готовність суспільства до переходу на нові принципи та механізми соціогуманітарного розвитку, а саме переходом до нематеріальних чинників виробництва, зміною структури капіталу, а також загостренням конкуренції та подолання наслідків світової економічної кризи.

В цих умова соціальні проблеми, які необхідно перманентно вирішувати, є пріоритетними, як для держави, так і для суспільства в цілому. У розв'язанні цих проблем приймають участь державні інститути, бізнесові структури та громадські інституції. Останні безпосередній вплив на розв'язання соціальних проблем можуть здійснювати через партнерство по осі влада-бізнес-«третій сектор», на що і звертають свою увагу вітчизняні вчені Геєць В.М., Мартяков О.В., Пильтяй А.В., Садова У.Я. У своїх працях Геєць В.М. «Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку», Мартяков О.В. «Розвиток взаємодії держави, бізнесу й суспільства», Пильтяй А.В. «Сучасні концепції та підходи до визначення державно-приватного партнерства»,

Садова У.Я. «Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку» відображають результати багатьох досліджень формування методичних підходів до взаємодії інститутів держави, бізнесу та суспільства.

Така взаємодія є першочерговою при розробці соціальних проектів. Тому що питання, як з'єднати ресурси різних форм власності з метою реалізації, а відтак, і фінансування соціально значущих проектів та програм є актуально з огляду на те що самостійно ні один із названих секторів не в змозі ні розробити ні профінансувати ні дати подальшого життя таким проектам і програмам.

Важливим питанням є те, що при залученні «трьох» секторів необхідно знайти точки дотику при відмінностях інтересів між такими партнерами та можливі шляхи гармонізації інтересів.

Такі шляхи мають враховувати вплив численних чинників які приводять до змін, що формують будь-які загальнонаціональні і групові ризики в соціальному секторі. Ці ризики в загальному вигляді можна визначити як ризики скорочення засобів що приймають участь у реалізації соціальних проектів і зниження шансів на розвиток вже діючих. Для управління соціальними ризиками в Україні створені державні інститути соціального захисту (соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві, безробіття, втрати працездатності за віком і через хворобу). Разом із тим у поле зору держави неповною мірою потрапляють ризики соціальної спрямованості, що виникають у локальних груп населення. До них можна віднести: проблеми дітей-сиріт, інвалідів, біженців, переселенців, що піддалися насильству, маргінальних верств населення.

Зниження життєвих шансів соціальних проектів відбувається у результаті зменшення їх державного фінансування. Об'єктивні умови сучасності, пов'язані з високими державними соціальними витратами, нові сучасні ризики та проблеми, збільшена соціальна ініціатива бізнесу, орієнтованого на міжнародні ринки, і некомерційних організацій, як реакція на соціальні проблеми, що виникли, а неможливість кожного сектору економіки самостійно вирішувати виникаючі суперечності об'єктивно приводять до необхідності партнерства.

В партнерських стосунках некомерційні інституції виконують роль активуючої ланки яка має потужний потенціал у виявленні потреби соціальної проблеми суспільства на вирішення якої необхідно звернути увагу з поряд вже діючими соціальними програмами, доведенні цих потреб до державних та бізнесових структур, виявленні потенційних можливостей останніх для вирішення пріоритетної потреби, залученню необхідних фахівців та донорських організацій для додаткового фінансування об'єднання всіх перерахованих інститутів за для досягнення поставленої мети.

Оскільки системоутворюючим чинником при реалізації інноваційної моделі розвитку соціального сектору економіки є соціальна відповідальність. Ця відповідальність передбачає узгоджену систему обов'язків і певну сферу компетенції, а відтак і загальну відповідальність національних та місцевих органів влади, бізнесу й організацій «третього» сектору перед реальними та потенційними споживачами соціальних послуг.

Надання соціальних послуг одна з найважливіших складових вирішення соціальних проблем при недостатньому фінансуванні з боку держави. Отже можливе залучення за рахунок альтернативного отримання ресурсів від усіх партнерів соціальних відносин і суспільного контролю за реалізацією соціальних цілей розвитку, вирішило б якісне та швидке надання соціальних послуг. Така постановка питання вирішення соціальних проблем що склались у суспільстві обумовлює необхідність утворення системи, у рамках якої влада, бізнес і громадські організації могли б ефективно працювати для підвищення якості життя населення. Тільки конструктивна взаємодія всіх секторів може додати ініціативам, направленим на забезпечення стійкого розвитку, інноваційний і послідовний характер, що дозволяє вирішувати складні соціальні завдання.

Громадські інституції через громадські організації які є їх основною складовою, місія та інтереси яких полягають у лобюванні суспільних інтересів, наданні соціальних послуг цільовим групам, суспільній експертизі, контролю виконання соціальних гарантій та соціальних проектів. Технології роботи таких організацій різноманітні й залежать від профілю діяльності громадських інституцій і його взаємин із цільовою групою. Це ефективний спосіб взаємодії, що відрізняється не тільки здатністю оперативно реагувати на потреби населення, нові соціальні виклики і проблеми, але і низькими адміністративними витратами. Роль неприбуткових громадських організацій (НГО) як одного з основних елементів громадських інституцій чий знання і досвід відіграють вирішальну роль при визначенні стандартів і специфіки створюваних інфраструктурних соціальних об'єктів і послуг, що надаються, а також як організаторів суспільного нагляду за дотриманням умов реалізації соціальних проектів є незаперечною оскільки вони є «рупором» громадянського суспільства та активною об'єднуючою його частиною яка піднімає свідомість громади і заставляє діяти та говорити про себе і свої потреби.

Тому для того щоб визначити вплив НГО на вирішення соціальних проблем необхідно визначити

особливості соціальних проектів, а ними є постановка цілей при якій обов'язково опрацьовуються такі позиції, як соціальна корисність, соціальна значущість і соціальні наслідки; цілепокладання має ґрунтуватися на чітко формалізованій моделі майбутнього, а цілі – відповідати вектору еволюційного розвитку суспільства; при розробці стратегії обов'язково враховуються особливості соціокультурного простору (суб'єктів і об'єктів, що знаходяться в ньому), враховувати також необхідно специфіку соціальної ситуації на території; стратегію і тактику ціледосягнення. А останні мають ґрунтуватися на реальних потребах і можливостях об'єкта управління. При проектуванні соціального проекту враховується наступні аспекти; погодження цілей й інтересів всіх соціальних груп, державних і суспільних інститутів, комерційних організацій, що знаходяться в зоні дії проекту; при реалізації соціального проекту необхідно проводити супровід проекту, його соціалізацію й моніторинг. Таким чином, соціальний проект – це проект, що реалізується в різних сферах життєдіяльності держави й суспільства, результатом якого є зміна соціального суб'єкта, об'єкта, процесу або явища в бік якнайкращого варіанта майбутнього (наприклад: створення моделей суспільних явищ, соціальних інститутів, нових форм соціального устрою і суспільного життя, розробка систем управління, законів тощо, що приводять до тих або інших позитивних соціальних змін) [3].

Оскільки соціальні проблеми вирішуються через реалізацію соціальних проектів, а соціальний проект характеризується глибоким опрацьовуванням соціальних завдань і містить заходи не тільки соціально-діагностичного, але й організаційно-управлінського (технологічного) забезпечення. Він повинен містити систему загальних параметрів проектованого об'єкта, що характеризують його цілісність, а також систему параметрів складових його підсистем, блоків, елементів, їх зв'язків. Проект майбутніх можливих станів соціальних систем, процесів і явищ має відповідати таким умовам: він повинен бути створений на науковій основі, не суперечити етичним нормам, відображати й загальноприйняті соціальні цінності, виражати соціальне замовлення, бути ефективним із точки зору реалізації, не містити суперечностей, має бути призначений для реалізації. Соціальний проект устанавлює параметри, основні характеристики розвитку соціальних систем на обмежений, чітко визначений відрізок часу. Проте мало визначити стратегічно важливі цілі, необхідно визначити тактику досягнення намічених цілей.

З вище наведених особливостей реалізації соціальних проектів НГО в таких проектах займають місце організатора та тих хто об'єднують зусилля бізнесу і влади на поставлення цілей та їх досягнення, та збереження інтересів всіх сторін учасниць проектів. Тому можна зробити висновок що НГО впливають на розв'язання соціальних проблем через вплив на фундаментальні інститути ринку, а саме: приватної власності, конкуренції, економічної свободи, обмежене втручання держави в регулювання економічної життєдіяльності. Це є свідченням того, що громадські інституції поступово беруть на себе виконання тих функцій, з якими не в змозі самостійно впоратися ні державні органи влади ні бізнесові структури, внаслідок чого їм у суспільстві відводиться важлива роль.

Станом на 01.01.2012 року кількість зареєстрованих неурядових неприбуткових організацій на Закарпатті становила 10048.

Аналіз діяльності НГО Закарпатської області показав, що сфера функціонування останніх суттєво диверсифікувалася і за рахунок активізації їх діяльності у комунальній, екологічній, юридичній, галузях, культурі, освіті, науці, охороні здоров'я, розвитку інфраструктури прикордонних територій.

В статті обґрунтовується теза, що вплив НГО на розв'язання соціальних проблем Закарпатської області реалізується через їх вплив на сукупність правових, організаційно-управлінських рішень та економічних методів, форм та стимулів.

Прикладом впливу НГО на розв'язання соціальних є діяльність Всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців та підприємців» (УСПП). Основними завданням якої є: вплив на економічне та соціальне життя; усунення перешкод підприємницькій діяльності, мінімізація ризиків, пов'язаних з підприємництвом та забезпечення отримання сталого прибутку; формування нормативно-правових засад підприємництва; формування позитивного іміджу підприємництва у суспільстві; надання допомоги членам з питань якості та конкурентоздатності їх продукції; підвищення рівня безпеки підприємницької діяльності; співпраця з міжнародними організаціями та іноземними НГО; посилення конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Отже УСПП здійснюють вплив на розв'язання соціальних проблем Закарпаття через партнерство з: [Національним інститутом стратегічних досліджень](#) та продовжує вибудовувати комунікаційну інфраструктуру з інститутами громадянського суспільства, які впливають на формування соціально-економічної політики; органами державної влади та налагодження взаємовідповідальних відносин між бізнесом і владою через підписання Меморандуму про партнерство і співробітництво між Кабінетом міністрів України; [Державною податковою](#)

службою України; Державною митною службою; Антимонопольним комітетом України; Державним експортно-імпортерним банком; Асоціацією міст України; Міністерством економіки України; Київським національним університетом імені Тараса Шевченка для; Торгово-промисловою палатою України; Державним агентством екологічних інвестицій; Національною академією державного управління при Президентові України; Національною комісією регулювання електроенергетики України

Ще одним прикладом ефективної роботи громадських організацій є діяльність АФЗУ. Її головною метою є створення приватного сектора в сільському господарстві, захист інтересів фермерських та селянських господарств.

Асоціація фермерів та приватних землевласників, як неприбутковий громадський інститут, внесла ряд конкретних пропозицій, спрямованих на подолання кризових явищ.

Суттєвий вплив на розвиток мікросоціальних систем здійснює неприбуткова громадська організація Торгово-промислова палата (ТПП), яка є ще й самоврядною організацією. Закарпатська ТПП надає українським і зарубіжним підприємствам та підприємцям комплекс послуг щодо здійснення підприємницької і зовнішньоекономічної діяльності. Одним з основних напрямів діяльності палати є також організація і проведення ділових зустрічей, виставок, презентацій, семінарів, ярмарок.

Прикладом впливу на рішення та контроль за діяльністю обласних державних органів є Громадська рада при Закарпатській ОДА, яка здійснює інформаційно-комунікаційну та організаційну роботу з питань Комісії з реалізації планів соціально-економічного розвитку області, раціонального використання ресурсів та підвищення інвестиційної привабливості регіону.

Громадська рада при Закарпатській ОДА здійснює оперативне взаємне інформування і погодження спільних рішень та громадських експертиз за допомогою електронного листування.

Укладено протоколи намірів про співпрацю з Комісією, які містили загальні рамкові умови взаємовигідної співпраці виключно в рамках Постанови КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та в рамках затвердженого Положення про Громадську раду при Закарпатській ОДА.

Комісією запропоновано утворити та сформувати інститут громадських експертів при галузевих комісіях Громадської ради при ОДА. Впродовж квітня-травня 2011р. було проведено громадську експертизу – стану виконання Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року. Головною метою саме цієї громадської експертизи було: виявлення проблемних і невирішених питань та внесення експертних рекомендацій і пропозицій як щодо доопрацювання і коригування Регіональної стратегії, так і запровадження реального стратегічного управління розвитком Закарпаття в умовах реструктуризації регіонального господарського комплексу. За матеріалами громадської експертизи розроблено і оформлено Пропозиції щодо якісного удосконалення стратегічного управління і стратегічного планування та консолідаційних механізмів реалізації Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року.

Комісія розпочала громадську експертизу програм економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки.

При проведенні громадської експертизи була налагоджена взаємодія і координація з Комісією з питань захисту довкілля, медичної екології та екологічної безпеки Громадської ради при ОДА. Комісії залучили до своєї роботи науковців УжНУ та громадських експертів, здійснювали консультації сумісно з громадськими організаціями краю. Отже, загальні висновки і рекомендації обох Комісій були категоричні й однозначні: відхилити усі три проекти рішень як такі, що суперечать розвитку Березівського району, адекватно не враховують і не відображають інтереси громад і громадську думку та наявне екологічне забруднення.

Громадські об'єднання значну увагу приділяють підтримці інноваційних проектів, а саме: розроблення проекту регіональної цільової грантової програми «Громадські організації у розвитку Закарпаття» на 2012-2015рр. з додатком – проектом Положення про обласний конкурс мінігрантових проектів. Ці розробки виконані у тісній співпраці з управлінням внутрішньої політики ОДА та схвалені президією Громадської ради при облдержадміністрації.

Поширюється діяльність неприбуткових організацій на одну з пріоритетних сфер економіки області – рекреацію. Щороку в регіоні організовується низка інноваційних масових акцій і заходів, спрямованих на формування стійкого туристичного іміджу Закарпаття.

Ужгородським національним університетом у 2011 році спільно з управлінням освіти і науки ОДА розроблено програму створення наукового парку «Ужгородський національний університет». Однак ОДА не було виділено у 2011 році фінансування на реалізацію Програми.

ВИСНОВКИ

Таким чином враховуючи вищесказане НГО здійснюють вплив на розв'язання соціальних проблем Закарпаття через взаємодію органів влади бізнесу та громадських інституцій займаючи основне місце зв'язуючою ланкою яка допомагає збалансувати інтереси всіх учасників.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку: монографія / В.М.Геєць; Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К., 2009. – 864 с.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18-22. – 144с.
3. Конституція України: Прийнята на Всесії Верховної Ради України 28. 06. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – 141с.
4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Мартякова О.В. Розвиток взаємодії держави, бізнесу й суспільства / О.В Мартякова [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2011_2/tom2/458.pdf
6. Пильтяй О. В. Сучасні концепції та підходи до визначення державно-приватного партнерства / О.В Пильтяй; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrppp.com/images/stories/PPP_Concept_2011.pdf
7. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України [Електронний ресурс]. - К.: НІСД, 2012. - 256с. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/poslannya2012-993d0.pdf>
8. Садова У. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку / Садова У. - Львів: ІРД НАН України, 2005. – 157с.
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2003. – 664 с.

Отримано 20.03.2013р.

© Слюсаренко Вікторія Єгенівна, к.е.н., доцент кафедри обіку і аудиту УжНУ, т. 0506653728, e-mail viktooriija@mail.ru